

סיפורים קצרים וזיכרונות מפי איתן צהרי

נכתב בדצמבר 2017

עין השופט

חלק ראשון

מתחילים מהסוף / סגירת מעגל

באחת השבתות האחרונות אחרי הכנות ופגישות מקדימות, נערך מפגש שלנו, ילידי 1946 והסביבה - מבני בית שערים. מפגש זה היה כמו ציון דרך בהגיענו לסביבות גיל שבעים. מעניין למה הגיל הזה משדר צורך להיפגש עם אנשים שלא נפגשנו אתם זה עשרות שנים.

אני זוכר שגם הכיתה של אמא שלי בכפר יחזקאל, ציינו את הגיל הזה בפגישה רבת משתתפים ורווית נוסטלגיה. למפגש שלנו הגיעו רבים, מלבד מעטים שלא יכולים היו להגיע, כל אחד מסיבותיו שלו. הייתה אווירה טובה ונעימה, מלווה מצגת של תמונות ישנות מזמן ילדותנו, וילדי הכיתה סיפרו על חייהם, עיסוקם וכד'. בתחילת המפגש, במקרים מסוימים, היה צורך לחטט בנבכי הזיכרון כדי לזהות את העומד ממול....

את פנינו במועדון קיבלו, מלבד החיוכים, גם כיבוד נאה מעשה ידי המשתתפות, עם הגבינות של עפרה כהן - וניתן זמן לפגישות וחיבוקים ראשוניים. כדי למלא את פינת הנוסטלגיה הלכנו לממלכה של הגננת המיתולוגית יודית (יהודית וולף), נזכרנו היכן היינו משחקים כדורגל, דב לבן, הקפות, מחבואים. נזכרנו בבניין הדואר הישן ובמחסן הנשק שאבא שלי דאג שתמיד יהיה מוכן להדוף כל התקפה, בכל זמן. תמיד היה שם המקלע הגרמני אמ.ג. 34 שאיתו אבא שלי לקח חלק בקרב על משמר העמק במלחמת העצמאות. ממחסן הנשק נסענו לבית העלמין, שם חיכה לנו נועם בנדרלי שהלך אתנו לקברי ההורים שלנו, ותמצת בכמה מלים את אישיותו ומעשיו של כל אחד מהורינו. הנחנו פרח על כל קבר.

חזרנו למועדון (בית הנוער - מי זוכר?) ושם הוסיפו השיחות והזיכרונות לקלוח לצד ארוחת גורמה, המשך ישיר לקבלת הפנים, מצגת התמונות מתקופת הילדות והנעורים - וסיפורי זיכרונות שהיו חלק מחוויות חיינו. אי אפשר לסכם מבלי להזכיר את עוזי ואת אלקה שהלכו לעולמם בטרם זמן. לסיכום, תודה לשלומית שומן ולרני אלוני שמשכו ודחפו את האירוע והשאירו לנו טעם של עוד לפני תום השנים הקרובות.

זיכרונות נווה צדק מפי סבתא שלי,

חיה ברקין לבית מולדבסקי

רשמה חנה שדה חן, 1960, לארכיון כפר יחזקאל

נולדתי ביפו בצריף, בשכונת נווה שלום, בשנת 1895. הורי הגיעו ארצה עם הביליויים שבועיים לאחר חתונתם בשנת 1882. גרנו במקווה ישראל. אבי עבד בראשון לציון ביקב. בכל יום שישי היה בא הביתה ברגל, בקיץ ובחורף, בחום ובקור, כברת דרך די ארוכה, לאחר שבוע עבודה מיגע. שכר העבודה הספיק ללחם ולזנב דג מלוח. כאשר חלה אחד הילדים, נשאה אותו אמא ברגל ליפו, לבית החולים האנגלי, שהיה בדרך לעגימי. אם הייתה מאחרת לבוא אחרי תפילת הכומר, היה שער בית החולים ננעל בפניה ולא הועילו כל תחנוניה. היא הייתה נאלצת לחזור כלעומת שבאה.

אחר כך עברנו לגור ביפו, בשכונת נווה שלום. גרנו בבתי וידלר, שהיו עשויים לוחות עץ שנלקחו מארגזי המכוונות של הרכבת. בין הלוחות שמו חצץ וטיט ומבפנים טייחו וסיידו. צריפים אלה הושכרו בזול.

מצבנו החומרי היה קשה למרות המענקים והשעות הנוספות שעבד אבא. כבר בגיל צעיר הילדים התחילו לעבוד. רוב היהודים קיבלו "חלוקה" ואלה גם קיבלו לילדיהם זוג נעלים וארוחת צהרים חמה ב"תלמוד תורה". אבי התנגד לקבלת ה"חלוקה". הוא אמר שבא לארץ כדי לעבוד ולא כדי לקבל נדבות. אמא קצת התמרמרה על בעלה האידיאליסט שבעבורו סובלים הילדים. היינו משפחה בת 8 נפשות. איש שלא היה מקבל "חלוקה" נחשב לאדם שמצאו פגם במשפחתו, כמו חילול שבת, אכילת טריפה - או חס וחלילה נמצא משומד במשפחתו. לא יכלו להאמין שאדם בר דעת מן הישוב יסתלק מרצונו הטוב מקבלת ה"חלוקה". באחד הימים העביר הברון רוטשילד את היקב לרשות האיכרים. הפועלים פוטרם והציעו להם לבחור בין שתי הצעות:

1. כרטיס נסיעה לאמריקה לכל המשפחה.

2. קבלת פיצויים - 40 נפוליאונים זהב.

אבי, שהיה ציוני ואף קרא לאחד מילדיו בן ציון, לא רצה לעזוב את הארץ ובחר בקבלת פיצויים. בגלל שהיה פעם קצב - פתח אטליו. לרוע מזלו, ניטשה אז מחלוקת בין החסידים לבין המתנגדים. כת אחת הטריפה את שחיתתה של השנייה. לילה אחד הטריפו לאבי 3 פרים. אבי הפסיד בכך את כל כספי הפיצויים. המשפחה הייתה במצוקה. אבי התחיל לעבוד בבית החרושת של שטיין ליציקת ברזל. הוא עבד בו כל זמן קיומו. אני למדתי בבית הספר לבנות במשך ארבע שנים. אחר כך חליתי בדלקת קרום המוח ובטיפוס. כשהבראתי, המצב החומרי בבית הוסיף להיות קשה. הפסקתי את לימודי ועבדתי אצל תופרת כדי ללמוד את המקצוע. שנתיים וחצי עבדתי אצל תופרת אחת, אחר כך עבדתי אצל תופרת מדרג גבוה יותר בביתה - והשתלמתי. אחי גר בראשון לציון ועבד שם ברצענות. הגעתי אליו. התפרנסתי מהמקצוע שרכשתי לי. תפרתי יום יום בבתי האיכרים. אחרי תקופת מה עברתי לפתח תקוה וגם שם עבדתי בתפירה. הורי גרו אז בזיכרון יעקב. בשנת 1914 נפטר אבי. מותו זיעזעני. נסעתי לאמי, שם התייעצתי עם ד"ר יפה (המפורסם אז). הוא ייעץ לי לעבוד בחקלאות. אחותי עבדה אז בכנרת. נסעתי אליה. עבדתי עם קבוצת בנות שנקראה לפי מספר הבנות: **קבוצת העשרים**. עבדנו בעבודות שונות בחוות כנרת.

כעבור שנה, כשהתעודדתי מהמהלומה שקיבלתי ממות אבי, קבוצתנו התפזרה ואני עברתי לביתניה. עבדתי בחווה חצי שנה ובינתיים אחותי עברה למרחביה. כעבור שנה הגעתי גם אני אליה, עבדתי במטבח, בגן הירק ועוד. אחר כך עברתי לתל אביב.

התארגנו, שש חברות, לקואופרטיב מטעם קפא"י (קופת פועלי א"י), קיבלנו חדר, פתחנו מתפרה וגם גרנו סמוך אליה.

בשנת 1919, שנת מאורעות תל חי, התפרק הקואופרטיב מחוסר הכנסות.

חזרתי לבית אמי בזיכרון יעקב וגם שם התפרנסתי ממקצוע התפירה.

כאן התיידדתי עם חברי שמואל, מי שעתידי היה להיות חברי לחיים.

אחותי עברה לירושלים ועבדה שם במטבח הפועלים. גם אני עברתי לשם.

עבדתי בתפירה. שמואל הגיע לירושלים, המשכנו בידידות שלנו. שמואל עבר לעכו,

עבד במשתלה ואחר כך בכביש חיפה - ג'דה. לבסוף הצטרף למקימי המושב החדש

השני בא"י, "עין טבעון", שאחר כך שינה את שמו לכפר יחזקאל.

לאחר היותו שם כשנה - הזמינני לבוא. כאן בנינו את ביתנו - תרתי משמע.

הקמנו משק, נולדו לנו שתי בנות ובן. עתה כולם נשואים.

אחד חי בכפרנו, נשא לאשה את בת המקום. אחת הבנות חברת מושב בית שערים

והשנייה בתל אביב. זכינו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובעבודה וכן

משרתים בצה"ל, בהגנת המולדת.

זיכרון מהשנים הראשונות של המשק בבית שערים

הורי התחתנו לקראת סוף תקופת השרות הצבאי של אבא, ששירת שש שנים

בבריגדה. החתונה התאפשרה הודות לכך שהמפקד של אבא שאל אותו:

"פנסטר, מתי אתה מתחתן?" ואבא ענה: "כשתשלח אותי לחופשה" - והשאר

היסטוריה. החתונה הייתה בכפר יחזקאל.

ברצונם במשק עצמאי, הלכו הוריי בעקבות מאיר, האח הגדול של אבא - והגיעו

לבית שערים, שם היו גם בני משפחה נוספים.

בבית שערים קנו יחידת משק, שהייתה כולה מכוסה בקוצים, ובה מבנה של רפת

שהסוכנות בנתה בזמנו למתיישבים. ממבנה זה מישהו הצליח לגנוב את הרעפים

וגם לא היה מבנה למגורים.

כאשר אבא הראה לדדה, אח של אמא, את יחידת המשק שקנה - הוא זכה לביקורת מצדו על השטח הקוצני והריק, אבל דדה עזר לו בהכנות הראשונות, בביעור הקוצים ובבניית המשק.

המגורים והמשק נבנו בחריצות אין קץ, כאשר אמא, יחד איתי, עדיין בכפר יחזקאל, ואבא נוסע כל יום באוטובוס לעבוד ולהכין את המשק.

עם השנים, המשק פרח מעבודת כפיים של שניהם, ובמשך כל השנים הצליחו הוריי לשמור על משק ללא הפסדים.

מכיוון שאבא היה בזמן שירותו בצבא רגם של מרגמה 81 מ"מ, הצבא זימן אותו לעתים קרובות להדריך שימוש במרגמה כזאת. הוא היה בין החיילים הבודדים שהכירו את הכלי.

בספרו *le צמירס אג'וב "מער הצמק לא תיפול" יס פסקה (בצמ' 194)* המזכירה את השתתפותה *le חולית תג'ור מבית שצריס*. הציצ לימיס אחז מאנשיה, צבי צהרי: "כקילומטר ממער הצמק, צל הגבצה, צמז משריין *le צבא קאלג*" צס תותח חמישה פאלונז, ירה פגזיס צל הקיבול והחריב בית אחרי בית. פנינו למפקד המקס והצצנו שבצרת המקצ הגרמני ננסה לפגז באשריין - ואכן פגצנו והמשריין השתתק".

בתקופות המילואים האלה אמא נשארה איתי, והייתה צריכה כל יום אחה"צ לרתום את הסוס לעגלה, להעמיס קלשון, חרמש ואותי, שהייתי תינוק.

היא קצרה ירק, העמיסה וחזרה למשק, שם הייתה צריכה לחלק את האוכל ולחלוב את הפרות - ואחרי כל זה לנסוע עם החלב למחלבה.

כאשר בגרתי והיה צריך להביא כלי חקלאי ממאגר הכלים שנועדו לעבודה עם בהמה, שמחתי לעשות זאת, רכבתי על הסוס עד מאגר הכלים, רתמתי את הכלי הנגרר לסוס

ורכבתי הביתה. כאשר היה צריך לחלץ עגלה עמוסה מהבוץ, בחורף, אפשר היה לראות שהסוס עושה כמיטב יכולתו כדי לחלץ את העגלה. ברוב המקרים הוא גם הצליח. בשבתות, כאשר רציתי לרכב על הסוס ולטייל בשדות, אבא לא הסכים ואמר שהסוס צריך לנוח בשבת. כאלה היו החיים בשנים הראשונות של הורי בבית שערים.

זיכרון מביקור אצל סבא וסבתא בבצרה

סבא שמואל וסבתא חיה, הוריה של אמא, גרו בבצרה והיה להם משק עזר קטן. זה היה בתקופה בה עזבו את כפר יחזקאל - ולימים חזרו לשם. בחופשים הייתי נוסע לבקרם באוטובוס, עם אחד ההורים. אני זוכר שפעם אחת, כשרצינו לחזור הביתה, אבא בא לקחת אותי. אלא שהוא נסע בטרמפ, במשאית של בית שערים שנסעה לכפר סבא להעמיס שקים של סויה, ובדרך חזרה אספה אותנו בבצרה. בקבינה באוטו לא היה מקום לשנינו, היה רק מקום אחד, אז אבא ואני עלינו על השקים בארגז וישבנו כל הדרך על המטען. כך ניתן היה לעשות בימים ההם.

זיכרון מאמא

אמא רות נולדה בערב חג השבועות, בכפר יחזקאל. הוריה היו מהמתיישבים הראשונים של המושב. זו הייתה תקופה שהכול בחיים היה סמלי, וכך גם השם שניתן לה רות - על שם רות המואבייה. בסביבת כפר יחזקאל גרו ערבים רבים שהיו בקשרי עבודה עם המתיישבים. סבתא חיה, אמה של אמא שנולדה בנווה צדק, דיברה אתם ערבית ברמה של שפת אם (למשל מידות ומשקלות היא הייתה אומרת בתורכית - זה היה ההרגל בגלל השלטון של התורכים באותה עת). אמא שלי, רותה, סיפרה שהערבים שגרו בסביבה היו מחפשים ומוצאים פרנסה גם בזכות מום גופני ודברים נוספים שיהודי לא היה מעלה על דעתו למצוא מזה פרנסה. למשל, נער ערבי שהיה לו מום ברגל, רגל עקומה, היה הולך ברחוב וצועק: "אנא מאסכין" זה אומר - אני מסכן, ואנשים פשוט נתנו לו כמה גרושים. או למשל ערבי מאחד הכפרים, שהיה ברשותו "גורבאל" (בערבית) נפה לניפוי תבואה, היה הולך ברחוב ומציע את שירותו תוך כדי קריאה: אנא מגרבל (מנפה תבואה) ואנשים נעזרו בו לצורך הניפוי. זה היה חלק מהווי החיים בשנים אלה.

זיכרונות ילדות/נעורים - בבית שיערים

הטיול למוחרקה

ביום אביבי באחד מסופי השבוע, בהיותנו נערים צעירים, החלטנו חבריי ואני לממש את החלום שלנו, להגיע למקום שליווה את כל חיינו עד אז כמשאלת לב - המנזר במוחרקה - שיא הכרמל. בבוא היום, סיכמנו שלמחרת בבוקר ניפגש ב"פרסה" ונגשים את החלום. כל אחד הגיע עם תרמיל קטן ובו שני תפוזים. התחלנו במסע. הלכנו באזימות לכיוון המטרה - המוחרקה, שנראתה לאורך כל הדרך. בדרכנו, בגלל שהיה חודש ניסן, האדמה עדיין הייתה רטובה, השטח היה מכוסה בעשבים רטובים ובוססנו בבוץ. היינו צריכים לעבור את נחל הקישון הזורם וכמובן נרטבנו כולנו, אך בסופו של דבר הגענו למוחרקה - כבשנו את היעד. עלינו על גג המנזר. נפעמנו מהנוף הבלתי הגיוני שנשקף משם, עד הרי הגלעד, כאשר ביום יום ראינו את המוחרקה מנקודות מבט שונות. לאחר שזיהינו את מה שראינו - התחלנו לחזור ברגל. לאיש מהורינו עדיין לא היה רכב כדי לאסוף אותנו ולא טלפון כדי לבוא עם הרכב שלא היה. יצאנו לדרך וראינו כמה אנשים שמעפילים בדרכם למעלה. המשכנו ללכת עד שהגענו הביתה, בשעות אחרי הצהריים, עייפים ומבוצבצים - אך מלאי סיפוק מן המבצע.

משקל כבד

בנעורי הייתי חזק מאד פיזית. הייתי ספורטאי ורצתי בקלות. במשק נדרשנו מדי פעם להרים משקל כבד כמו שקי תערובת, להעמיס שקים של תפוחי אדמה לאחר איסופם, להעמיס חבילות חציר וקש על העגלה ועוד. היינו מביאים תערובת ממחסן התערובת למשק בעגלה רתומה לסוס. באחד המשקים בכפר הייתה משקולת של טרקטור, שידועי דבר אמרו שהיא שוקלת כ- 150 ק"ג. השמועות אמרו שעובד כהן, שנחשב ל"חזק באדם" - הרים את המשקולת הזאת. יום אחד עברתי לידה וחשבתי שאם עובד כהן יכול - גם אני יכול. ניגשתי למשקולת, אימצתי את כל כוחותיי - והרמתי אותה מהאדמה.

חכייתי

כשהיינו בבית הספר היסודי בבית שערים, היינו נוסעים לטיול שנתי. באחד הטיולים לצפון ישנו באכסניה בצפת, חבורה של ילדים צעירים שמטבעה לא שקטה. כולנו היינו באותו החדר, על מיטות של קומות - והיה לנו שותף בחדר, אמריקאי מוזר עם משפחתו.

כפי שכבר ציינתי - ילדים צעירים משתוללים הרבה... אחד מהילדים, דודליה בירמן, ישן במיטת קומות ממש מעל האמריקאי המוזר. בזמן ההשתוללות שלנו ראינו אותו, את האמריקאי, מתחמם לאט לאט, ופתאום הוא קפץ ממקומו, נעמד ליד המיטה וצרח בעברית המצומצמת שלו: "אני חכייתי וחכייתי ואין גבול"... וחבט נמרצות בדודליה. המושג חכייתי הפך אצלנו לנכס צאן ברזל למשך שנים רבות.

עוד סיפור ילדות

כאשר היינו ילדים, בין יתר המשחקים שיחקנו את המשחק "תחנות", או כפי שקראנו לזה - "מדכות".

במשחק זה מתחלקים לשתי קבוצות. קודם בוחרים בהגרלה את שני ה"מנהיגים" - ראשי הקבוצות, שעליהם לבחור את השחקנים, אחד אחד. כל ראש קבוצה בוחר לעצמו לסירוגין את השחקנים שנשארו עדיין לא משובצים.

אני זוכר שברוב המקרים, כמעט בכולם, סדר הבחירה היה די קבוע והיה כך: הראשון בוחר את מוקי, כי היו לו ידיים ארוכות שהעיפו את הכדור עד מעבר לבית של הדואר. השני היה עוזי (ז"ל) כי היו לו ידיים חזקות והעיף את הכדור למרחקים דמיוניים. השלישי הייתי לרוב אני, כי ידעתי לתפוס את הכדור ביד שמאל, דבר שהיה גורם לפסילת הקבוצה היריבה והיה צריך להתחלף בצדדים, כך שקבוצה אחת הייתה "למעלה" ולה הייתה אפשרות לצבור נקודות - והשנייה "למטה" בשטח - והם היו צריכים לתפוס את הכדור.

שריפת שלף יזומה באמצע יום חם מאד

בתור נערים היינו בטיול של תנועת המושבים באזור כפר חיטים. הטיול היה ביום חם מאד, עם רוח מזרחית חמסינית.

הלכנו ברגל ואצלי, שהייתי נער קצת פרוע, השד שגר בכיס שלי התעורר פתאום, וציווה עלי לזרוק גפרורים בוערים עם כיוון ההליכה, שהיה גם עם כיוון הרוח. הלכתי לפני מושי, זרקתי את הגפרורים הבוערים - ומושי שהיה אחרי כיבה אותם עם הרגל.

הוא אמר: "תפסיק, תפסיק, תפסיק" ואני המשכתי בשלי - עד שהשדה נדלק והשריפה השיגה אותנו.

לימים, בשנת 1994, יעל ואני טיילנו בסקנדינביה. בנורבגיה, ליד הפסל "מינקות לזקנה" של הפסל הידוע ויגלנד. פגשנו בקבוצה של תנועת המושבים, וללא מילת שלום המדריך איתן גולן שאל אותי: "תגידי ג'ינג'י, אתה עוד ממשיך לשרוף שדות?"...

